

УДК 7.04:7.07

<https://doi.org/10.31652/978-617-UAWCS-2025.25>**І.В. Шимкова**

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: irina.shym22@gmail.com

С.Д. Цвілик

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: tsvilyksv@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ДЕКОРАТИВНИХ ТЕХНІК В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДИЗАЙНІ

Анотація. У статті досліджено трансформацію традиційних декоративних технік в сучасному українському дизайні. Проаналізовано основні фактори впливу на еволюцію декоративних технік, виявлено сучасні стратегії збереження культурної спадщини, розкрито інноваційні підходи до інтерпретації традиційних технік в умовах глобалізації.

Ключові слова: декоративне мистецтво, традиційні техніки, глобалізація, культурна спадщина, трансформація, інновації, збереження традицій, сучасне мистецтво.

Abstract. The article explores the transformation of traditional decorative techniques in contemporary Ukrainian design. The main factors influencing the evolution of decorative techniques are analyzed, modern strategies for preserving cultural heritage are identified, and innovative approaches to the interpretation of traditional techniques in the context of globalization are revealed.

Keywords: decorative art, traditional techniques, globalization, cultural heritage, transformation, innovation, preservation of traditions, contemporary art.

Декоративно-ужиткове мистецтво є фундаментальним елементом культурної спадщини України, який відображає історичну пам'ять, естетичні цінності та світоглядні принципи народу. В умовах сучасних глобалізаційних процесів традиційні мистецькі техніки опиняються перед складним викликом: необхідністю збереження автентичності та водночас адаптації до динамічного світового культурного простору.

Актуальність дослідження зумовлена низкою суперечностей:

- між усталеними традиційними формами декоративного мистецтва та сучасними трансформаційними процесами;
- потребою збереження культурної ідентичності та впливом глобалізаційних тенденцій;
- необхідністю інноваційного переосмислення класичних мистецьких технік та ризиками втрати їх автентичної суті.

Наукова проблема полягає в комплексному аналізі механізмів адаптації українських декоративних технік до сучасних соціокультурних реалій, виявленні стратегій їх збереження та розвитку в умовах глобальних культурних обмінів.

Фундаментальні праці з декоративно-ужиткового мистецтва представлені дослідженнями Романа Шмагала, який комплексно вивчав еволюцію художніх технік, структуру мистецької освіти та системні трансформації декоративного мистецтва України від традиційних форм до сучасних практик.

Проблеми впливу глобалізаційних процесів на мистецькі практики ґрунтовно досліджені в роботах Олени Клименко. Науковиця розкрила механізми трансформації

народних мистецьких технік під впливом соціокультурних змін, проаналізувала стратегії адаптації декоративного мистецтва до сучасних реалій.

Історичний контекст еволюції декоративних технік представлений працями Людмили Герус, яка детально вивчала трансформаційні процеси в українському декоративному мистецтві, простежила зміни художніх форм та технік від традиційних народних ремесел до сучасних мистецьких інтерпретацій.

Комплексний аналіз трансформаційних процесів у традиційних декоративних техніках України в контексті глобалізаційних впливів.

Проаналізувати сучасні стратегії збереження культурної спадщини, виявити позитивні та негативні наслідки глобалізаційних процесів та розкрити інноваційні підходи до інтерпретації традиційних технік.

Декоративно-ужиткове мистецтво України формувалося протягом століть як унікальна система художньої виразності, що відображала світогляд, естетичні уподобання та культурні традиції народу. Традиційні техніки – гончарство, ткацтво, вишивка, різьблення по дереву – завжди були не просто ремеслом, а складною мистецькою комунікацією, що передавала культурні коди від покоління до покоління.

Як зазначають дослідники, українське декоративне мистецтво – це унікальний культурний феномен, що акумулював у собі глибинні світоглядні засади народу, його естетичні та духовні пріоритети, які знайшли своє відображення в автентичних мистецьких техніках [1]. Цей погляд підкреслює не лише художнє, але й філософське значення декоративних традицій.

Регіональне різноманіття українського декоративного мистецтва проявляється у локальних особливостях технік та візуальних рішень. Опішнянська кераміка, косівська мальована кераміка, петриківський розпис, решетилівська вишивка – кожна з цих шкіл сформувала власний мистецький код, що став невід'ємною частиною української культурної ідентичності. Людмила Герус у своїх дослідженнях наголошує на тому, що регіональні особливості декоративного мистецтва України формувалися під впливом комплексу природно-географічних, історичних та соціокультурних факторів, які визначали не лише естетичні пріоритети, але й технологічні підходи [2, с. 118].

Кожен історичний період накладав свій відбиток на розвиток декоративних технік. Якщо в традиційному суспільстві переважала максимальна функціональність та збереження усталених форм, то XX століття принесло кардинальні зміни – від повної уніфікації за радянських часів до поступового відродження національної самобутності в період незалежності України.

Згідно з дослідженнями Олени Клименко, радянський період став для української декоративної традиції часом випробувань, коли знищувалися не лише окремі техніки, але й цілі школи народного мистецтва через ідеологічний пресинг та політику денаціоналізації [3, с. 27]. Водночас, період незалежності охарактеризувався активним відродженням традиційних технік та їх переосмисленням у сучасному контексті.

Глобалізаційні процеси створюють принципово нове середовище для існування декоративного мистецтва. До основних викликів належать технологічні трансформації (впровадження комп'ютерних технологій, 3D-моделювання традиційних форм, цифрова реконструкція мистецьких технік); комерціалізація мистецтва (адаптація традиційних технік до сучасного дизайну, створення мистецьких продуктів для глобального ринку, брендування української декоративної спадщини).

Згідно з даними Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, в останні роки спостерігається зростання інтересу до традиційних декоративних технік як серед майстрів, так і серед споживачів мистецької продукції [4].

Діджиталізація створює нові можливості для декоративного мистецтва, але водночас висуває серйозні виклики. Як зазначає дослідниця сучасних мистецьких процесів Тетяна Кара-Васильєва, «цифрові технології можуть бути як інструментом збереження традицій, так і фактором їх розмивання, тому важливим є врівноважений підхід до впровадження технологічних інновацій у традиційні практики» [5, с. 84].

Поряд із ризиками, глобалізація відкриває нові перспективи для українського декоративного мистецтва. Успішна участь українських майстрів у міжнародних виставках, таких як *Maison et Objet* у Парижі, *London Craft Week* та інших престижних подіях, демонструє зростаючу інтеграцію українського декоративного мистецтва до глобального культурного простору [6].

Сучасні українські митці демонструють унікальні підходи до збереження та розвитку декоративних технік через реінтерпретацію класичних орнаментів у сучасному дизайні, поєднання традиційних технік з інноваційними матеріалами та створення мультимедійних проєктів на основі народного мистецтва. Ці стратегії дозволяють не лише зберегти культурну ідентичність, але й адаптувати її до вимог глобалізованого світу.

Важливою тенденцією стала інтеграція декоративного мистецтва в сучасний дизайн. Дослідниці А. Осадча, О. Пільгук та В. Бистрякова наголошують, що «дизайнери нашої країни зуміли не лише акумулювати українське традиційне, самобутнє мистецтво в сучасні арт-об'єкти, але й вирішити проблему інновацій у декоративному мистецтві, зберегти його як аксіологічний орієнтир сучасної культури згідно з рівнем соціального й технологічного розвитку суспільства» [7, с. 182]. Це підтверджується інтересом до української мистецької спадщини з боку міжнародних дизайнерських брендів та агенцій.

Професор Микола Станкевич, аналізуючи сучасні тенденції розвитку декоративного мистецтва, зазначає, що трансформація традиційних мистецьких технік є не лише естетичним, але й соціокультурним процесом, що відображає зміни в суспільній свідомості та культурних пріоритетах. Сучасні інтерпретації традиційних форм можуть бути розглянуті як своєрідний діалог між минулим та майбутнім української культури [8].

Особливу роль у збереженні традицій відіграють цифрові архіви народного мистецтва, які систематизують регіональні особливості декоративного мистецтва та створюють інтерактивні бази даних народних технік. Проєкти на кшталт «Цифрова спадщина» забезпечують документацію автентичних артефактів та створення віртуальних каталогів, що робить культурну спадщину доступнішою для дослідників та митців [9].

Освітні платформи з вивчення традиційних технік формують новий простір трансляції культурного досвіду. Онлайн-курси з автентичних технік та майстер-класи від народних майстрів сприяють збереженню унікальних умінь та їх передачі молодому поколінню. Мережеві спільноти майстрів створюють середовище для обміну досвідом та розвитку новаторських підходів до традиційних технік.

Дослідниця Оксана Косміна наголошує на важливості освітньої складової у збереженні традицій: «Освітні проєкти у сфері декоративного мистецтва є не лише формою передачі технічних навичок, але й механізмом трансляції культурних цінностей та формування ідентичності» [10, с. 67]. Це спостереження підтверджується значним інтересом до освітніх програм з декоративного мистецтва як в Україні, так і за її межами.

Український культурний фонд регулярно підтримує проєкти у сфері декоративного мистецтва в рамках різних програм та конкурсів, що реалізуються з 2018 року. Як видно з інформації на офіційному сайті фонду, такі ініціативи сприяють не лише збереженню традицій, але й формуванню нового покоління майстрів, здатних адаптувати класичні техніки до сучасних реалій [11].

Яскравими прикладами успішної адаптації традиційного декоративного мистецтва до сучасних реалій є українські бренди, що переосмислюють народну спадщину. *ETNODIM* реінтерпретує класичну українську вишивку в колекціях сучасного одягу та аксесуарів, *NATIONAL COSTUME* пропонує мінімалістичні інтерпретації традиційних форм з акцентом на регіональних особливостях, а *Scenography* створює декоративні об'єкти та арт-інсталяції на основі народних технік.

Важливою тенденцією є інтеграція українського декоративного мистецтва в міжнародний контекст. Українські майстри беруть участь у міжнародних виставках, бієнале та мистецьких резиденціях, що сприяє популяризації національної мистецької спадщини та її інтеграції до глобального культурного простору. Як зазначає мистецтвознавець Галина Стельмашук, «участь українських митців у міжнародних проєктах не лише підвищує

видимість української культури у світі, але й стимулює творчі експерименти та інновації в межах традиційних практик» [12, с. 153].

Бренд ETNODIM, заснований у 2009 році, став одним із перших українських проєктів, що успішно поєднав традиційні техніки вишивки з сучасним дизайном. На сьогодні бренд представлений не лише в Україні, але й на міжнародних ринках – його продукція експортується до 15 країн світу. Філософія бренду полягає в збереженні автентичності при адаптації до сучасних форм та естетики [13].

Проєкт NATIONAL COSTUME, орієнтований на мінімалістичні інтерпретації традиційних форм, демонструє можливості трансформації народного костюму в сучасний дизайн. Колекції бренду відзначаються увагою до регіональних особливостей та використанням автентичних технік, що переосмислюються в контексті сучасних тенденцій [14].

Бренд Scenography, заснований у 2015 році, спеціалізується на створенні декоративних об'єктів та арт-інсталяцій на основі народних технік. Проєкти бренду були представлені на міжнародних виставках у Мілані, Парижі та Берліні, що свідчить про інтеграцію українського декоративного мистецтва до глобального мистецького простору [15].

Аналіз сучасних тенденцій розвитку декоративного мистецтва України дозволяє визначити перспективні напрямки його еволюції в умовах глобалізації:

1. Розвиток крос-культурних проєктів, що поєднують українські традиції з мистецькими практиками інших культур.
2. Поглиблення інтеграції декоративного мистецтва в сучасний дизайн та архітектуру.
3. Створення мультидисциплінарних проєктів на перетині традиційних технік та сучасних технологій.
4. Формування нових освітніх моделей, орієнтованих на синтез традицій та інновацій.

Згідно з дослідженнями, представленими в колективній монографії «Декоративне мистецтво України IX–XXI століть: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст», майбутнє українського декоративного мистецтва полягає не в консервації традицій, а в їх динамічному розвитку та адаптації до нових соціокультурних реалій. Ця теза підкреслює необхідність не лише збереження, але й креативного переосмислення традиційних практик, що дозволяє мистецтву залишатися актуальним і живим у сучасному світі [16].

Як зазначено в дослідженні Аксьонової Н. та ін., незважаючи на виклики глобалізації для культурної ідентичності, ефективні комунікаційні стратегії, такі як освіта, медіапредставництво та активність людей, можуть допомогти громадам відстоювати свою культурну ідентичність, зберігати свою культурну спадщину та адаптуватися до викликів. Отже, українське декоративне мистецтво, використовуючи ці стратегії, може успішно протистояти гомогенізуючим силам глобалізації та відзначати розмаїття та багатство своєї культури [17].

Аналізуючи сучасні дизайнерські практики, можна виділити кілька моделей трансформації традиційних мотивів:

1. *Реінтерпретація* – творче переосмислення традиційних елементів з використанням сучасних матеріалів та технік. Наприклад, студія «Етнодім» створює сучасні меблі з елементами традиційного різьблення, але в мінімалістичному стилі, що відповідає естетиці сучасного інтер'єру.

2. *Гібридизація* – поєднання українських традиційних мотивів з елементами інших культур. Дизайнерка Вікторія Якуша у своїх роботах поєднує традиційні українські техніки з японським мінімалізмом, створюючи унікальний стиль, що знаходить відгук у міжнародній аудиторії.

3. *Концептуалізація* – використання традиційних технік як основи для втілення сучасних концептуальних ідей. Роботи сучасних дизайнерів демонструють, як традиційне ткацтво може стати медіумом для вираження актуальних соціальних та екологічних проблем.

Як стверджує дослідниця Тетяна Кара-Васильєва, «у сучасному українському дизайні традиційні мотиви перестають бути лише декоративним елементом, а стають носіями

культурних кодів та смислів» [18, с. 112]. Це свідчить про глибинні трансформації у сприйнятті та використанні національної культурної спадщини.

Цифрові технології відкривають нові можливості для розвитку декоративного мистецтва: цифрове моделювання дозволяє експериментувати з традиційними орнаментами, створюючи нові композиційні рішення; 3D-друк дає змогу відтворювати складні традиційні форми з високою точністю та в різних матеріалах; доповнена реальність (AR) створює нові формати взаємодії з декоративним мистецтвом, дозволяючи інтегрувати його в сучасний міський простір; штучний інтелект може аналізувати традиційні орнаменти та генерувати нові варіації, зберігаючи їх автентичний характер [19].

Сучасні тенденції в українському декоративному мистецтві демонструють зростаючу інтеграцію цифрових технологій у роботу з традиційними мотивами. Молоді дизайнери все частіше використовують цифрові інструменти для створення нових інтерпретацій традиційних елементів, що свідчить про формування нової парадигми, де традиція і технологія співіснують та взаємодоповнюють одна одну [20].

Для успішного розвитку декоративного мистецтва в умовах глобалізації ключовим фактором є формування нових освітніх моделей, що передбачає інтеграцію традиційних технік у сучасні освітні програми з дизайну та мистецтва, розвиток міждисциплінарних програм, які поєднують вивчення традиційних технік з сучасними технологіями, створення онлайн-платформ для вивчення традиційних технік, що робить їх доступними для глобальної аудиторії, та розвиток міжнародних обмінних програм, що сприяють культурному діалогу та обміну досвідом.

Трансформація традиційних декоративних технік в сучасному українському дизайні є складним та багатовимірним процесом, що відображає глобальні тенденції культурного розвитку. Виклики глобалізації стимулюють пошук нових форм збереження та розвитку культурної ідентичності, що проявляється у творчому переосмисленні традиційних практик.

Аналіз сучасних тенденцій дозволяє зробити висновок, що українське декоративне мистецтво має значний потенціал для розвитку в умовах глобалізації.

Майбутнє українського декоративного мистецтва залежить від здатності митців, дизайнерів та культурних інституцій знаходити баланс між збереженням автентичності та адаптацією до нових соціокультурних реалій. Це твердження відображає головну тенденцію розвитку українського декоративного мистецтва в сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX - середини XX століття: структурування, методологія, художні позиції. Львів: Українські технології, 2005. 528 с.
2. Герус Л. М. Українська народна іграшка = Ukrainian folk toy / Людмила Мечиславівна Герус ; гол. ред. В. Стреля ; відп. ред. О. Кір'ятська. Київ : Балтія Друк, 2017. 64 с. : кол. фот.
3. Клименко Олена. Традиційне українське гончарство в контексті народного мистецтва доби Незалежності. Декоративне мистецтво в Україні кінця XX - початку XXI століття: проблеми збереження національної своєрідності в умовах глобалізації : [Колективна монографія] / НАНУ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ: Вид-во ІМФЕ, 2019. С. 104-132.
4. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України : веб-сайт. URL: <https://mksk.gov.ua/> (дата звернення: 6.03.2025).
5. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України XX століття: у пошуках «великого стилю». Київ: Либідь, 2005. 280 с.
6. Бузовська М. На виставці Maison&Objet 2025 український стенд представлений шістьма брендами. Pragmatika.Media : веб-сайт. URL: <https://pragmatika.media/news/na-vystavtsi-maison-objet-2025-ukrainskyj-stend-predstavlenyj-shistoma-brendamy/> (дата звернення: 6.03.2025).
7. Осадча А., Пільгук О., Бистрякова В. Використання елементів декоративного мистецтва в роботах українських дизайнерів. *Культурологічна думка: збірник*. К.: Інститут

- культурології Національної академії мистецтв України, 2019. № 15. С. 177-184. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-15-2019-1.177-184>
8. Станкевич М. Вибрані праці: Автентичність мистецтва: Питання теорії пластичних мистецтв. Львів: СКІМ, 2004. С. 89-103.
9. Горбул Т. О. Діджиталізація культурної спадщини в Україні: аналіз особливостей в контексті розвитку цифрової культури. Культурологічний альманах. 2023. Вип. 4. С. 212–218. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.29>
10. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Т.1: Лісостеп. Степ. Київ: Балтія-Друк, 2008. 160 с.
11. Український культурний фонд: веб-сайт. URL: <https://ucf.in.ua/seasons> (дата звернення: 5.03.2025).
12. Стельмашук Г. Українське народне вбрання. Львів: Література та мистецтво, 2019. 256 с.
13. Офіційний сайт бренду ETNODIM. URL: <https://etnodim.com/ua/about-us> (дата звернення: 12.02.2025).
14. Офіційний сайт бренду NATIONAL COSTUME. URL: <https://nationalcostume.com.ua/about> (дата звернення: 12.02.2025).
15. Офіційний сайт бренду Scenography. URL: <https://www.scenography-gallery.com/about-us> (дата звернення: 12.02.2025).
16. Декоративне мистецтво України IX–XXI століть: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст" / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2019. 652 с.
17. Аксьонова Н., Костенко Л., Столярчук Н. Роль комунікаційних стратегій у зміцненні ідентичності та культурної спадщини в умовах глобалізації. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич, 2024. Вип. 73. Том 1. С. 36-43. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-1-5>
18. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України XX століття. У пошуках «великого стилю». Київ: Либідь, 2016. 280 с.
19. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 9(15). С. 770-781. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-770-781](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-770-781).
20. Rohotchenko, S., Syvash, I., Odrekhivskyi, V., Kizim, S., & Zuziak, T. (2023). Conceptual transformations of ethnodesign in Ukraine, with regard to the processes of globalization and the introduction of digital technologies. Journal of Interdisciplinary Research, 13(2), 51-57.